

Management samenvatting

Alle aandacht naar implementatie

Evaluatie van de kennisinfrastructuur langdurige
zorg

Datum

12 november 2021

Opdrachtgever

Zorginstituut Nederland

Onderzoeksteam

Alette van Dijk
Annemiek de Nooijer
Irene Niessen
Lauren Kerkhof
Mischa Buter
Samuel Verpalen
Wibout Dragt

/ Management samenvatting

Dit onderzoek gaat over de kennisinfrastructuur in de langdurige zorg, wat daarin verder ontwikkeld kan worden en hoe partijen hierin goed samen kunnen werken. Telkens met de cliënt en zijn of haar kwaliteit van leven als uitgangspunt. De minister van VWS heeft het Zorginstituut gevraagd om te adviseren over de systematische evaluatie van kennis in de langdurige zorg. Dit is een onderdeel van de kenniscyclus, die schematisch weergeeft welke stappen er nodig zijn voor goede kennisontwikkeling, -uitwisseling en -implementatie. Naar aanleiding daarvan is dit onderzoek verricht naar de huidige kennisinfrastructuur en wat optimalisatie van de kennisinfrastructuur langdurige zorg vraagt.

We hebben voor dit onderzoek vele interviews met de partijen in het veld verricht, literatuuronderzoek gedaan en diverse focusgroepen georganiseerd om de bevindingen dan wel ontwikkelrichtingen te toetsen en te complementeren. We hebben eerst gekeken naar de huidige kennisinfrastructuur, welke partijen welke taken op zich hebben genomen, wat er goed gaat en wat de grootste knelpunten zijn. Vervolgens hebben we de belangrijkste ontwikkelrichtingen vastgesteld om de kennisinfrastructuur te versterken, rekening houdend met een passende veranderstrategie en de mogelijkheden die er zijn. Voor de systemische evaluatie hebben we een voorstel ontwikkeld voor de monitoring van de kennisinfrastructuur, met aandacht voor kwalitatieve duiding en verschil tussen het regionale en het landelijke. Tot slot geven we diverse adviezen over de governance van de kennisinfrastructuur.

In deze management samenvatting vatten we de hoofdboodschappen samen voor deze verschillende onderdelen. Het rapport bevat verdere onderbouwing en verdieping op al deze onderdelen.

De huidige kennisinfrastructuur langdurige zorg kenmerkt zich door fragmentatie en onduidelijkheid over rollen

De term 'kennisinfrastructuur' suggereert een samenhangend en geordend instrumentarium. De kennisinfrastructuur langdurige zorg is echter een complex systeem, waarin veel verschillende partijen betrokken zijn en waar slechts in beperkte mate sprake is van samenhang en ordening. Dit hangt deels samen met de aard van het vraagstuk: een gecentraliseerd stelsel kan niet voorzien in alle vragen van een decentrale en sterk veranderende uitvoering. Enige stroomlijning is echter wel mogelijk en nodig, om tot een duidelijk beeld te komen van de rollen en activiteiten, en te stimuleren dat er een lerende ontwikkeling plaatsvindt op het niveau van de kennisinfrastructuur.

In de afgelopen jaren is er sterk ingezet op het ontwikkelen van een kennisinfrastructuur. Daarbij is gewerkt vanuit energie: partijen kregen ruimte om zaken op te pakken die zij belangrijk vonden. Dat heeft tot veel beweging geleid, en het belang van leren in het veld gemeengoed gemaakt. Inmiddels is de kennisinfrastructuur toe aan een volgende stap. Stimuleren waar energie voor is, is een goede strategie voor een beginnende kennisinfrastructuur, maar leidt ook tot fragmentatie. Binnen de kenniscyclus zien we de beperkte samenhang bij en tussen de verschillende onderdelen. Partijen zijn niet op de hoogte van wat anderen doen, waardoor er dubbel werk gedaan wordt of juist hiaten ontstaan. Dit speelt op alle onderdelen van de kenniscyclus.

In het bijzonder wordt er niet structureel geëvalueerd of kennis landt in de praktijk en daarmee mogelijk invloed heeft op bijvoorbeeld de kwaliteit van leven van de cliënt. Ook worden de zogenaamde 'eindgebruikers'; professionals, naasten, informele zorgverleners en cliënten, zelden betrokken in evaluaties. Daardoor is niet altijd duidelijk of de kwaliteit daadwerkelijk toeneemt doordat er meer kennis aanwezig is en of de toename van kennis uit onderzoek ook leidt tot meer kennis in de praktijk.

Advies aan het ministerie van VWS

Onderken dat de kenniscyclus klaar is om naar een volgende ontwikkelfase te bewegen en pas de sturing daarop aan: niet meer op basis van energie, maar uitgaand van wat nodig is in de sector.

In de toekomstige kennisinfrastructuur langdurige zorg dient vooral aandacht uit te gaan naar de implementatie

Voor alle onderdelen van de kennisinfrastructuur zijn verbetermogelijkheden aan te wijzen. Tegelijkertijd moet onderkend worden dat de langdurige zorg sector onder grote druk staat: de vraagstukken en de context in de langdurige zorg veranderen snel, en de personeelstekorten drukken zwaar op de sector. De aandacht voor kennis en de inbedding van de kennisinfrastructuur moet in verhouding staan tot de andere opgaven van de sector. Dat betekent dat niet alles tegelijk kan en er prioritering nodig is.

Op dit moment ligt het grootste knelpunt in het implementeren van kennis(producten) uit zowel wetenschap, beleid als brede praktijkervaring. Veel van de beschikbare kennis vindt zijn weg niet naar de werkvloer, dit gebeurt te incidenteel en regio- of instellingsgebonden. In die context helpt het niet om méér kennis te ontwikkelen, maar moet gewerkt worden aan de zwakste schakel in de cyclus: het naar de praktijk brengen en daadwerkelijk implementeren van nieuwe kennis - met de behoefte van de cliënten en naasten als informele zorgverleners als uitgangspunt. Zo komt kennis daadwerkelijk bij de praktijk terecht en kan het bijdragen aan de kwaliteit van leven van cliënten.

Advies aan het ministerie van VWS | Focus op een beperkt aantal ontwikkelrichtingen gezien het veld van de langdurige zorg onder druk staat.

Advies aan het veld als geheel en het ministerie van VWS in het bijzonder | Zet ontwikkelkracht in op het bevorderen van de implementatie, gezien dit momenteel is waar de meeste winst te behalen valt in de kennisinfrastructuur.

Vijf ontwikkelrichtingen hebben prioriteit in de doorontwikkeling

We concluderen dat er vijf ontwikkelrichtingen zijn die prioriteit hebben om het toepassen van kennis in de praktijk te versterken.

- ▶ Het creëren van een context waarin ruimte is voor kennisontwikkeling. Juist in de langdurige zorg, waar tijd en middelen schaars zijn, is het nodig om expliciet ruimte te maken voor kennisontwikkeling en medewerkers het comfort te geven dat zij kunnen en mogen leren.
- ▶ Beter benutten en waarderen van practice-based evidence, naast het momenteel centraal staande evidence-based practice. Deze manier van kennisontwikkeling past goed bij de context van de langdurige zorg, de behoefte van cliënten en het type zorgprofessional dat de langdurige zorg rijk is.
- ▶ Verbeteren van de beschikbaarheid en toegankelijkheid van kennis voor zorgprofessionals. Daarbij gaat het niet alleen om het beschikbaar maken van klassieke leermiddelen, maar juist ook om het ontwikkelen van (nieuwe) vormen die aansluiten bij de leerstijl van de verschillende professionals in de langdurige zorg.
- ▶ Versterken van de aansluiting met het onderwijs, omdat met name hier andere werkwijzen gestimuleerd kunnen worden, een cultuur van leren gecreëerd kan worden en geleerd kan worden hoe een cliënt en zijn/haar behoeften centraal kunnen komen te staan.
- ▶ Centraal stellen van cliënten en naasten, waar mogelijk door hun te laten participeren. Hierdoor kan kennis veel meer op maat ontwikkeld en toegepast worden en kan recht worden gedaan aan het centraal stellen van de behoefte van de cliënt in de langdurige zorg.

Advies aan het veld als geheel en in het bijzonder de regiehouders op specifieke onderdelen | Bepaal gezamenlijk met de betrokken partijen, inclusief onderwijs en cliëntenkoepels, per ontwikkelrichting welke oplossingsrichtingen helpend zijn, welke stappen er concreet gezet moeten worden om dit de komende periode te gaan versterken en de partijen die hiermee aan de slag gaan.

Het monitoren van de kennisinfrastructuur langdurige zorg dient vooral kwalitatief ingestoken te worden

Het monitoren van de kennisinfrastructuur langdurige zorg moet passen bij de context van de langdurige zorg en geen aanvullende administratieve lasten met zich mee brengen. De monitor moet leren en verbeteren in beeld krijgen en houden. Dit vraagt een kwalitatieve monitor, aangevuld met kwantitatieve indicatoren waar mogelijk. Naast de kwalitatieve blik op monitoring is het ook mogelijk om via bestaande bronnen gegevens te verzamelen. Dat begint bij de vraag welke data zinvol zijn om te monitoren en vervolgens ook met het terugkoppelen van de uitgevraagde gegevens. De kwantitatieve gegevens kunnen als basis worden gebruikt voor de vraagstelling die in de kwalitatieve onderzoeksronde verder wordt uitgediept.

Advies aan Zorginstituut Nederland | Haal voor de monitor van de kennisinfrastructuur zoveel mogelijk informatie zo rechtstreeks als mogelijk op bij cliënten, naasten en professionals over hoe zij ervaren dat het leren en ontwikkelen plaatsvindt en wat hun hierbij helpt.

Advies aan Zorginstituut Nederland | Selecteer daarnaast voor de monitor welke kwantitatieve data zinvol zijn.

Advies aan Zorginstituut Nederland | Creëer op basis van de monitor spiegelinformatie voor zorgorganisaties.

De toekomstige kennisinfrastructuur is gebaat bij een duidelijke en expliciete rolverdeling met afspraken over verantwoordelijkheden en regie

Het huidige veld is zowel organisatorisch als inhoudelijk te gefragmenteerd om zonder regie tot een coherente en werkende kennisinfrastructuur te komen. In de toekomstige kennisinfrastructuur langdurige zorg is daarom regie nodig op de verschillende onderdelen van de kennisinfrastructuur en de kennisinfrastructuur als geheel. De regie moet geborgd worden op verschillende niveaus: organisatieniveau (micro), regionaal niveau (meso) en landelijk niveau (macro). Partijen die de regie krijgen, voeren de bijbehorende taken niet per se zelf uit: vaak gebeurt dit juist in samenspraak met of zelfs volledig door andere partijen. De partij die regie heeft kan echter wel zorgen voor een samenhangende richting en afstemming met andere onderdelen in de kenniscyclus. Daarnaast leidt dit tot een duidelijkere rol- en taakverdeling, waarbij er op langere termijn meer gestuurd kan worden op de resultaten. Dit maakt het ook beter mogelijk om de kennisinfrastructuur als geheel in de toekomst te evalueren.

Advies aan het ministerie van VWS | Beleg regie op de verschillende onderdelen binnen de kenniscyclus bij individuele partijen, waarbij er per onderdeel nog onderscheid gemaakt kan worden in de verschillende taken die daarbij horen en tussen de landelijke en regionale taken.

Advies aan Zorginstituut Nederland en het ministerie van VWS | Evalueer bij het evalueren van de gehele kennisinfrastructuur ook het functioneren van de governance en bijbehorende overleggen.